

СЕКЦІЯ 7 ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 004.05:338.4

Панченко В.А.
*кандидат економічних наук,
заступник директора
Кіровоградського кооперативного
коледжу економіки і права імені М.П. Сая*

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена формуванню сукупності понять, які використовуються у сфері кадрової безпеки, що називається категорійним апаратом. Виконано аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду досліджень, запропоновано поняття та терміни у сфері кадрової безпеки на макро-, мезо- і мікрорівнях. Сформовано авторський тезаурус категорійного апарату кадрової безпеки з відповідними визначеннями категорій. Здійснено теговий аналіз кількості посилань, що генеровані пошуковими серверами.

Ключові слова: кадрова безпека, категорійний апарат, економічна безпека, базові поняття.

Панченко В.А. БАЗОВЫЕ ПОНЯТИЯ КАДРОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Статья посвящена формированию совокупности понятий, используемых в сфере кадровой безопасности, которая называется категорийным аппаратом. Выполнен анализ отечественного и зарубежного опыта исследований, предложены понятия и термины в области кадровой безопасности на макро-, мезо- и микроуровнях. Сформирован авторский тезаурус категорийного аппарата кадровой безопасности с соответствующими определениями категорий. Осуществлен теговый анализ количества ссылок, генерируемых поисковыми серверами.

Ключевые слова: кадровая безопасность, категорийный аппарат, экономическая безопасность, базовые понятия.

Panchenko V.A. BASIC CONCEPTS OF PERSONNEL SAFETY

The article is devoted to the formation of a set of concepts used in the sphere of personnel security, which is called a category apparatus. The analysis of domestic and foreign research experience is carried out, the following concepts and terms are proposed in the field of personnel security at macro, meso- and micro levels. The author's thesaurus of the category staff security apparatus with corresponding definitions of categories is formed. A tagged analysis of the number of links generated by search engines was conducted.

Keywords: personnel security, category apparatus, economic security, basic concepts.

Постановка проблеми. Вивчаючи питання безпеки, науковці зіштовхуються з різними її поняттями. Ознайомлення зі спеціальними літературними джерелами і теорією інформації надає істотну допомогу, однак у низці випадків її недостатньо, тому залишається актуальним питання про те, що ж становить сукупність понять, які використовуються у сфері кадрової безпеки, що називається категорійним апаратом.

Цілісне розуміння функціонування будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності неможливе без формалізованого представлення його моделі кадрової безпеки. Проведений авторський аналіз [11–14], запропоновані визначення дадуть змогу сформуванню вхідну інформацію для створюваної моделі системи кадрової безпеки, що дасть можливість використовувати формалізований математичний апарат для побудови концепції кадрової безпеки. Раніше ця галузь описувалася лише понятійним апаратом і не давала змогу описати концепцію кадрової безпеки у формалізованому вигляді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами у цій сфері працюють відомі фахівці і вчені, зокрема Н. Підлужна, Г. Чумарін [1], Н. Швець [2], Г. Назарова [3], А. Єременко, М. Журавель, Т. Полозова [1], О. Ареф'єва, О. Литовченко [4], А. Джобавва [5], О. Лащенко, А. Маренич, Н. Мехеда [6], І. Мойсенко [1], О. Жибинець [7], С. Кавун [1–7]. В їх роботах досліджені питання систематичного підходу до визначення поняття «кадрова безпека», але здебіль-

шого ці дослідження розрізнені. Не до кінця вирішеними залишаються питання тезаурусу кадрової безпеки і, як наслідок, питання формування визначень (тегів) у системі кадрової безпеки суб'єктів господарювання.

Наприклад, у роботі [10] автор отримав концептуальну модель системи економічної безпеки (СЕБ), що нагадує «соту», тому автор запропонував назвати її «стілнковою» концептуальною моделлю СЕБ. Крім того, така «стілнкова» модель дасть змогу побачити й оцінити (отже, вжити всіх необхідних заходів) усі сторони наявних аспектів СЕБ. Представлені значення показників були отримані аналітичним шляхом і не є категоричними щодо їх оцінок. Надалі автор запропонував для підвищення ступеня об'єктивності використовувати експертні оцінки, отримані за допомогою розробленої експертної системи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Внаслідок цього постає проблема формування сукупності понять, які використовуються у сфері кадрової безпеки, що називається категорійним апаратом для впровадження, реалізації та дотримання сучасних вимог кадрової безпеки суб'єктів господарювання як складової частини науки про економічну безпеку.

Мета статті полягає у формуванні сукупності понять, які використовуються у сфері кадрової безпеки, що називається категорійним апаратом. Виконано аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду досліджень, запропоновано поняття та терміни у

сфері кадрової безпеки на макро-, мезо- і мікрорівнях. Сформовано авторський тезаурус категорійного апарату кадрової безпеки з відповідними визначеннями категорій. Здійснено теґовий аналіз кількості посилянь, що генеровані пошуковими серверами. Також ця публікація є продовженням авторського напрямку дослідження [11–14].

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність забезпечення прогресивного розвитку України обумовила розробку Концепції національної безпеки України [9]. Ця Концепція розроблена для формування збалансованої державної політики й ефективного вжиття комплексу погоджених заходів щодо захисту національних інтересів у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технічній, інформаційній та інших сферах. Крім того, ст. 17 Конституції України [8] економічну, а отже, кадрову безпеку визначає як найважливішу функцію держави, справу всього українського народу.

На основі проведеного аналізу вітчизняного й зарубіжного досвіду досліджень пропонуються поняття та терміни у сфері кадрової безпеки на макро-, мезо- і мікрорівнях, наведені в табл. 1. Однією з найбільш важливих сфер під час вивчення загроз національній безпеці є кадрова сфера. Отже, вивчення кадрової безпеки усіх суб'єктів господарювання та інших видів діяльності набуває вирішального значення для сприятливого розвитку України.

Сьогодні немає єдиної позиції щодо терміна кадрової безпеки усіх суб'єктів господарювання. Серед різних тлумачень цього поняття є такі. Н. Підлужна та Г. Чумарін вважають, що кадрова безпека суб'єктів господарювання – це процес запобігання негативних впливів на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами [1].

Н. Швець розкриває кадрову безпеку як стан захищеності компанії від ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом [2].

Г. Назарова пропонує таке визначення: кадрова безпека суб'єктів господарювання – діяльність щодо створення умов для стабільного функціонування й розвитку компанії, за яких забезпечують гарантовану законодавством захищеність інтересів компанії та власників [3].

А. Єременко, М. Журавель та Т. Полозова розуміють кадрову безпеку суб'єктів господарювання як характеристику стану економічної системи, за якого відбуваються ефективне функціонування всіх її функціональних складових, забезпечення захищеності та здатність протистоянь внутрішнім і зовнішнім впливам і загрозам, які пов'язані з персоналом, змістовний та структурний аналіз, діагностика та прогнозування впливу діяльності персоналу на внутрішні та зовнішні показники економічної системи [1].

О. Ареф'єва, О. Литовченко [4] та А. Джобава [5] визначають кадрову безпеку суб'єктів господарювання як сукупність управлінських заходів, пов'язаних з ефективним формуванням та використанням кадрового потенціалу з метою забезпечення та підтримки економічної стійкості.

Змістом категорії «кадрова безпека», на думку О. Лаценка, А. Маренича та Н. Мехеди, є характеристика стану економічної системи, за якої відбуваються ефективне функціонування всіх її функціональних складових, забезпечення захищеності та здатність протистоянь внутрішнім та зовнішнім впливам і загрозам, пов'язаним з персоналом, змістовний та структурний аналіз, діагностика та прогнозування впливу діяльності персоналу на внутрішні та зовнішні показники вказаної економічної системи [6].

І. Мойсеєнко та інші науковці тлумачать кадрову безпеку суб'єктів господарювання як забезпеченість підприємства управлінським та промислово-виробничим персоналом, кількісно-якісну характеристику стану захищеності інтересів [1].

Під загальним терміном «кадрова безпека» («безпека персоналу»), з яким ми погоджуємось, більшість науковців розуміє процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом та трудовими відносинами загалом. Тому О. Жибинець [7] вважає, що кадрова безпека є визначальною в системі фінансово-економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання, зокрема страхової компанії. Від неї безпосередньо залежить рівень захищеності усіх інших складових безпеки, зокрема фінансової та інформаційної безпеки. Так, прийняття персоналом різних рівнів ефективних рішень у фінансово-господарській діяльності страховика є запорукою його фінансової стабільності, а отже, фінансової безпеки. З іншого боку, можливість протидіяти витокам конфіденційної інформації та даних, що складають комерційну таємницю, через персонал страховика складає основу інформаційної безпеки. Недарма в міжнародній практиці вирішенню проблем кадрової безпеки приділяється значна увага. Так, у міжнародному стандарті інформаційної безпеки ISO/IEC 27002:2013 простежується чіткий зв'язок між безпекою персоналу та інформаційною безпекою організації з моменту прийняття працівника на роботу до розірвання трудового договору.

Сукупність понять у сфері кадрової безпеки суб'єктів господарювання утворює так званий категорійний апарат, приклад якого наведено на рис. 1.

Категорійний апарат складається із сукупності понять у тій або іншій сфері, в цьому разі – в кадровій безпеці. Отже, виникає необхідність одержання оцінки об'єктивності та коректності категорійного апарату. Поставлене завдання орієнтоване на показ різних результатів, для чого потрібно розглянути

Таблиця 1

Поняття та терміни кадрової безпеки на макро-, мезо- і мікрорівнях

№	Англійське значення	Абревіатура	Опис
1.	Personnel security of state	Персестейт	Кадрова безпека держави (макрорівень).
2.	International personnel security of state	Інтеперсестейт	Міжнародна кадрова безпека держави (макрорівень).
3.	Personnel security of enterprise	Персент	Кадрова безпека підприємства (мікрорівень).
4.	Personnel security of region	Персерг	Кадрова безпека регіону (мезорівень).
5.	Personnel security between region	Персеберг	Кадрова безпека між регіонами (мезорівень).
6.	Personnel security of enterprise activity	Персентак	Кадрова безпека підприємницької діяльності (мікрорівень).

статистику зміни використання термінів за останні 5 років, що підтверджує актуальність дослідження. Статистичні дослідження проводились у відкритій мережі загального доступу, а саме в Інтернеті.

Таким чином, кадрова безпека суб'єктів господарювання передбачає стійкий розвиток, тобто збалансований та безперервний, що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і можливостей, за яких гарантується найбільш ефективно їх застосування для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім загрозам.

Зараз більшість українських підприємств переживає глибокий спад виробництва та перебуває або в критичному стані, або у стані банкрутства, тому кадрова безпека відіграє виняткову роль у їх подальшій діяльності.

Категорійний апарат будується на основі двох складових частин: де-факто (всі визначення термінів учених, професорів, роботи й дослідження яких були виконані у сфері кадрової безпеки) і де-юре (поняття в різних словниках, енциклопедіях, стандартах). Як відомо, у сфері кадрової безпеки бере участь безліч суб'єктів, якими є фахівці й учені. Більша частина даних у сфері кадрової безпеки перебуває у відкритих джерелах [1–7], до яких можна одержати вільний доступ для проведення подальшого аналізу.

Подібний аналіз пропонується провести з використанням мови запитів, що підтримується усіма пошуковими серверами. Оскільки сьогодні кількість пошукових серверів досить велика, експертним методом були вибрані 6 найпоширеніших серверів.

Через те що категорійний апарат може включати (а часто так і буває) досить велику кількість термінів, як базові (для зменшення обсягу вибірки) були вибрані 11 понять, що показані на рис. 1. Первинні результати у вигляді кількості посилок, що генеровані пошуковими серверами, подані в табл. 2. Одержання достовірної інформації з різних джерел є актуальним рішенням поставленого завдання та досягнення мети дослідження. При цьому розглянуто всі означені терміни, визначено посилення з пошукових серверів, надано змістовний опис з того або іншого джерела. Для визначення термінологічної бази та розширення категорійного апарату автором пропонуються деякі поняття (табл. 3).

Висновки. Таким чином, проблема формування сукупності понять, які використовуються у сфері кадрової безпеки, що називається категорійним апаратом, повинна посідати гідне місце в плані розвитку підприємницької діяльності та отримувати всі необхідні ресурси (людські, організаційні, фінансові тощо) для впровадження, реалізації та дотримання вимог кадрової безпеки суб'єктів господарювання.

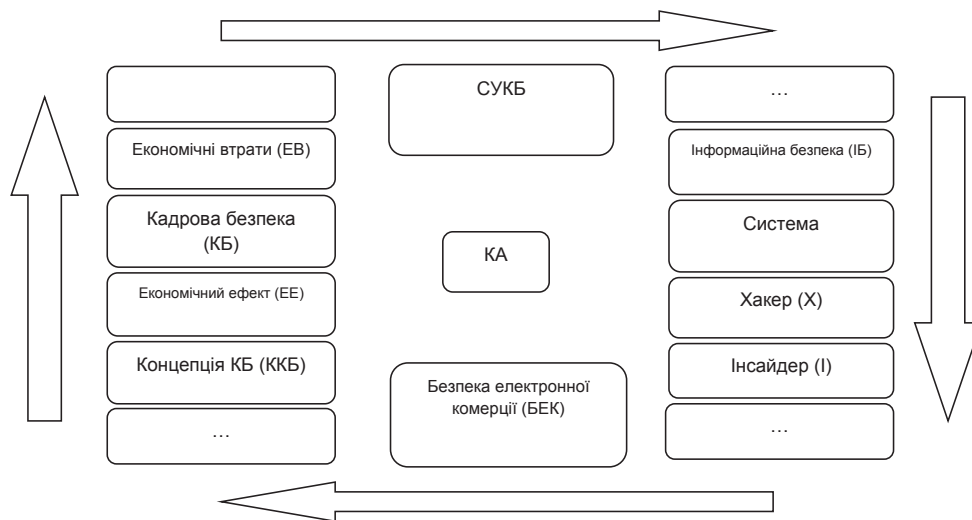

Рис. 1. Приклад категорійного апарату (КА)

Таблиця 2

Кількість посилок на терміни в пошукових серверах Інтернету

№	Термін	Google	Yandex	Yahoo	I.UA	Mail	Alltheweb	Середня кількість посилок
		Кількість посилок						
1.	СУКБ	3	120	8	5	25	8	28
2.	ІБ	1 970	96 930	14 400	1 430	9 702	14 500	23 155
3.	СКБ	9	490	30	30	49	35	107
4.	Х	6 230	110 000	24 500	4 920	11 088	24 200	30 156
5.	І	543	11 990	1 010	540	1 174	985	2 707
6.	БЕК	2	21	2	3	6	2	6
7.	КБ	425 000	520 млн.	4 160 000	78 303	51 685 656	2 270 000	96 436 493
8.	ЕЕ	483 000	90 млн.	2 680 000	63 320	9 185 636	806 000	17 202 992
9.	ККБ	586 000	70 млн.	973 000	27 457	5 405 278	614 000	12 934 289
10.	ЕВ	180 000	130 млн.	2 160 000	64 767	1 3409 278	1 230 000	24 777 340
11.	КА	2 550	25 000	1 610	429	25 473	2 330	9 565

Таблиця 3

Тезаурус категорійного апарату кадрової безпеки

№	Англійське значення	Абревіатура	Опис
1.	Personnel security of state	Персестейт (кадрова безпека держави (макрорівень))	Розділ науки про кадрову безпеку (напрямок), що вивчає природні стосунки та взаємодію між суб'єктами (об'єктами) на макрорівні, теоретичні (наукові) та практичні заходи та засоби забезпечення позитивного стану для кадрового розвитку, протидії загрозам та конфліктам, зростання загального кадрового потенціалу держави.
2.	International personnel security of state	Інтеперсестейт (міжнародна кадрова безпека держави (макрорівень))	Розділ науки про кадрову безпеку (напрямок), що вивчає природні стосунки та взаємодію між суб'єктами (об'єктами) на макрорівні, теоретичні (наукові) та практичні заходи, засоби забезпечення позитивного стану для кадрового розвитку на міжнародному ринку, протидії загрозам та конфліктам, зростання загального кадрового потенціалу.
3.	Personnel security of enterprise	Персент (кадрова безпека підприємства (мікрорівень))	Складова частина персестейту, див. визначення 1.
4.	Personnel security of region	Персерг (кадрова безпека регіону (мезорівень))	Складова частина персестейту, розділ науки про кадрову безпеку (напрямок), що вивчає природні стосунки в межах соціальних систем та груп регіону, а також теоретичні (наукові) та практичні заходи й засоби щодо забезпечення позитивного соціального розвитку регіону.
5.	Personnel security between region	Персеберг (кадрова безпека між регіонами (мезорівень))	Складова частина персестейту, розділ науки про кадрову безпеку (напрямок), що вивчає природні стосунки між соціальними системами та групами регіону, а також теоретичні (наукові) та практичні заходи та засоби забезпечення позитивного соціального міжрегіонального розвитку (кластерів).
6.	Personnel security of enterprise activity	Персентак (кадрова безпека підприємницької діяльності (мікрорівень))	Складова частина персестейту, (під)розділ науки про кадрову безпеку (напрямок), що вивчає природні стосунки між суб'єктами підприємницької діяльності, а також теоретичні (наукові) та практичні заходи та засоби забезпечення виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг з метою отримання прибутку.

Виконаний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду досліджень дав змогу запропонувати поняття та терміни у сфері кадрової безпеки на макро-, мезо- і мікрорівнях. Сформовано авторський тезаурус категорійного апарату кадрової безпеки з відповідними визначеннями категорій, для яких здійснено тематичний аналіз кількості посилань, що генеровані пошуковими серверами.

Наукова новизна роботи полягає у сформованому повноцінному формалізованому тезаурусі категорійного апарату кадрової безпеки з відповідними визначеннями категорій.

Напрямок подальшого дослідження може бути розробка математичної інтерпретації завдання формування авторського тезаурусу категорійного апарату кадрової безпеки з відповідними визначеннями категорій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Яременко О. Кадрова безпека підприємства: концептуальні основи забезпечення. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. № 2. Т. 1. С. 29–32.
2. Швець Н. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або як перемогти зловживання персоналу. Персонал. 2006. № 5. С. 26–27.
3. Назарова Г. Передумови створення системи кадрової безпеки підприємства. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2010. Вип. 15. С. 34–37.
4. Ареф'єва О., Литовченко О. Кадрова складова в системі економічної безпеки машинобудівних підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 11. С. 95–100.
5. Дзюбава А. Организационные и экономические составляющие конкурентоспособности предприятия. Кадры предприятия. 2009. № 1. С. 10–11.
6. Мехеда Н., Маренич А. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки. Фінансовий простір. 2012. № 2 (6). С. 38–45.
7. Жабинець О. Кадрова безпека в системі фінансово-економічної безпеки страхових компаній. Бізнес Інформ. 2015. № 5. С. 269–274.
8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ, 1996. Ст. 2, 3, 17.
9. Концепція (Основи державної політики) національної безпеки України // Національна безпека України, 1994–1996 рр.: наук. доп. НІСД / за ред. О. Белова та ін. Київ: НІСД, 1997. С. 184.
10. Кавун С. В. Жизненный цикл системы экономической безопасности предприятия. Управление развитием. 2008. № 6. С. 17–21.
11. Кавун С., Панченко В. Модель інтелектуального управління системою кадрової безпеки підприємства. Науковий вісник. Серія: економічна: збірник наукових праць Львівського державного університету внутрішніх справ. Вип. 2. Львів: вид-во ЛЬДУВС, 2017. С. 190–198.
12. Кавун С., Панченко В. Аналіз категоріального апарату у сфері кадрової безпеки. Ефективна економіка. 2017. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6150>.
13. Кавун С., Панченко В. Класифікація індикаторів управління кадровою безпекою підприємства. Інформаційна економіка: етапи розвитку, методи управління, моделі: колективна монографія / за ред. В. Пономаренко, Т. Клебанової. Харків: ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 482–502.
14. Кавун С., Панченко В. Підхід до оцінювання кадрової безпеки підприємства з позицій релевантних функцій управління персоналом. Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем: матеріали X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (5–6 квітня 2018 р.). Харків: ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 73–77.